

Eduskunnan kirjelmä EK 45/2022 vp (VN/29936/2022)

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN SELVITYS ILOTULITETURVALLISUUDEN PARANTAMISESTA JA ILOTULITTEISTA AIHEUTUVIEN HAITTOJEN VÄHENTÄMISESTÄ

Yleistä

Kansalaisaloite ”rajat räiskeelle” luovutettiin eduskunnalle 7.11.2019. Kansalaisaloitteessa ehdotettiin tiukennuksia ilotulitteiden käyttöön siten, että vain ammattilaiset saisivat käyttää isompia ilotulitteita. Ehdotuksessa esitettiin, että kuluttajat saisivat käyttää ainoastaan tähtisadetikkuja, pieniä paukkupommeja, kipinäsuihkuja ja vastaavia pieniä pyroteknisiä tuotteita. Kansalaisaloite keräsi runsaat 65 000 allekirjoitusta.

Eduskunta antoi 1.11.2022 eduskunnan kirjelmän EK 45/2022 vp eduskunnan käsittelemän kansalaisaloitteen johdosta (Lakialoite F2 ja F3 luokkiin kuuluvien pyroteknisten tuotteiden käytön rajoittamiseksi, KAA 11/2019 vp). Eduskunta hylkäsi kansalaisaloitteen. Eduskunnan kirjelmään sisältyi seuraava lausuma:

Eduskunta edellyttää, että työ- ja elinkeinoministeriö selvittää kattavasti eri vaihtoehtoja ilotuliteturvallisuuden parantamiseksi ja ilotulitehaittojen vähentämiseksi sekä ryhtyy selvitysten johdosta tarvittaviin toimenpiteisiin ja antaa talousvaliokunnalle selvityksen tarkastelun tuloksista.

Lausuma pohjautui talousvaliokunnan mietintöön TaVM 19/2022 vp asiasta. Valiokunta katsoi, että kansalaisaloitteen sisältämää ehdotusta on syytä käsitellä työ- ja elinkeinoministeriössä osana ilotuliteturvallisuussäätelyn laajempaa kokonaistarkastelua. Valiokunnan ehdottama ministeriön tehtäväksi annettava kokonaistarkastelu ilotuliteturvallisuuden parantamisesta edellyttäisi eri vaihtoehtojen kartoittamista ja niitä koskevien kattavien vaikutusarvioiden laatimista. Ilotulitteiden kuluttajakäytön täyskiellon ja osittaiskiellon lisäksi tulee tarkastella mahdollisuuksia ratkaista kansalaisaloitteessa esille tuotuja ongelmia ilotulittamiseen liittyvillä uusilla rajoituksilla. Lisäksi olisi tarpeen kuulla eri hallinnonaloja ja sidosryhmätahoja kokonaisvaltaisen tilannekuvan saamiseksi.

Valiokunta kiinnitti huomiota mietinnössä siihen, että kansalaisaloitteessa esitettyä ilotulitteiden kuluttajakäytön kieltoa tulisi selvittää erityisesti siltä osin, voiko kieltoa kiertää tuomalla ilotulitetuotteita naapurimaista tai verkkokaupan kautta ja lisäksi se laittomien ilotulitteiden käyttöä ja hallussapitoa.

Valiokunta totesi myös, että koska kansallinen lainsäädäntö pyroteknisten tuotteiden turvallisuudesta perustuu EU-lainsäädäntöön, eduskunnalla ei ole mahdollista tehdä kansalaisaloitteessa vaadittuja muutoksia siten, että muutos olisi kaikilta osin EU:n oikeuden mukainen.

Valiokunnan mukaan ilotulitteiden kuluttajakäytön kiellolla olisi merkittävästi vaikutusta tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen, joka on EU:n perussopimuksen keskeinen periaate. Vaikka pyroteknisten tuotteiden asettamista saataville markkinoilla koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön yhdenmukaistamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/29/EU (jäljempänä pyrotekniikkadirektiivi) yhtenä peruslähtökohtana on pyroteknisten tuotteiden vapaa liikkuvuus, pyrotekniikkadirektiivin 4 artiklan 2 kohta mahdollistaa jäsenvaltioiden toimenpiteet, joilla kielletään luokkien F2 ja F3 ilotulitusvälineiden, teattereissa käytettävien pyroteknisten tuotteiden ja muiden pyroteknisten tuotteiden hallussapito, käyttö ja/tai myynti yleisölle tai rajoitetaan sitä. Kansallisia rajoituksia ja kieltoja on mahdollista toteuttaa yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka ihmisten terveyteen ja turvallisuuteen tai ympäristönsuojeluun liittyvistä syistä. Koska kysymys on tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevaan pääsääntöön tehtävän poikkeuksen perusteluista, asetetaan perustelujen luotettavuudelle ja kattavuudelle erityinen vaatimus.

Valiokunta totesi myös, että teknisiä määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevia määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/1535 (jäljempänä teknisten määräysten direktiivi) edellyttää jäsenvaltioiden toimittavan komissiolle mm. kaikki säädösehdotukset, joissa kielletään tuotteen valmistus, tuonti, kaupan pitäminen tai käyttö, sekä perustelut tällaisten säännösten tarpeellisuudesta. Direktiivissä säädetty menettely tarkoittaa, että ennen kansalaisaloitteessa esitetyn kuluttajatuotteiden täyskiellon hyväksymistä säädöshankkeesta tulee ilmoittaa komissiolle ja muille jäsenvaltioille, jotta ne voivat esittää tarvittaessa huomautuksia ehdotuksen johdosta. Esitetyt huomautukset on otettava lopullista säädöstä valmisteltaessa mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Lisäksi selvityksessä tulisi huomioida mahdolliset pyrotekniikkadirektiiviin tulevat muutokset. Komissio on aloittamassa selvitystä pyrotekniikkadirektiivin toimivuudesta. Kansallinen selvitys tulisi tehdä siten, että tarvittavat muutokset voidaan tehdä kansalliseen lakiin mahdollisten pyrotekniikkadirektiivin edellyttämien muutosten yhteydessä.

Aikaisemmat selvitykset

Työ- ja elinkeinoministeriö on tehnyt ilotulitteiden laadunvalvonnasta ja turvallisuudesta selvityksen 31.1.2011. Selvityksen tavoitteena oli selvittää ilotulitteiden laadunvalvonnassa tapahtuneiden puutteiden syitä ja ilotulitteiden turvallisuuden parantamista koskevia seikkoja. Selvityksessä todettiin, että ilotulitteiden kaikkien riskien poistaminen on jotakuinkin mahdotonta. Onnettomuuksia ja vahinkoja sattuu luultavasti josain määrin niin kauan kuin ilotulitteiden käyttö halutaan sallia. Viranomaiset ja toiminnanharjoittajat voivat omalla toiminnallaan kuitenkin vaikuttaa siihen, että vahinkojen ja onnettomuuksien määrä jää hyvin pieneksi.

Selvityksen johtopäätöksenä todettiin, että ilotulitteiden turvallisuuden parantamiseksi laadunvalvonnan aikataulu ennen vuoden vaihdetta oli

haasteellinen. Laadunvalvonnan ohjeistuksen päivittäminen, EU-markkinavalvonnan hyödyntäminen, turvallisuustilanteen seuranta, viestintä, kiellettyjen aineiden ja ilotulitenaisten turvallisuuden selvittäminen katsottiin selvityksen mukaan lisäävään ilotulitteiden laatua ja turvallisuutta.

Lainsäädäntö

Kemikaaliturvallisuuslainsäädäntö

Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettussa laissa (390/2005, jäljempänä kemikaaliturvallisuuslaki) on osittain säädetty vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta sekä neuvoston direktiivin 96/82/EY muuttamisesta ja myöhemmästä kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/18/EU (jäljempänä Seveso III direktiivi) sekä pyrotekniikadirektiivin täytäntöönpanosta.

Kemikaaliturvallisuuslain 6 §:n 5 kohdan nojalla ilotulitteet ovat kemikaaliturvallisuuslain mukaisia räjähteitä. Saman pykälän 6 kohdan nojalla ilotulitteet ovat myös pyroteknisiä tuotteita. Kemikaaliturvallisuuslain 82 §:n nojalla räjähteitä ei saa luovuttaa kuin varastointiluvan omaaville tahoille sekä tietyille toiminnanharjoittajille. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä räjähteiden luovutuksesta ja luovutusrajoituksista. Pyroteknisten tuotteita saa luovuttaa kemikaaliturvallisuus 82 a §:n nojalla vain pykälässä mainittuun luvanvaraiseen toimintaan.

Kemikaaliturvallisuuslain 9 §:n 1 momentin mukaan toiminnanharjoittajan on noudatettava vaarallisen kemikaalin ja räjähteen määrä ja vaarallisuus huomioon ottaen riittävää huolellisuutta ja varovaisuutta henkilö-, ympäristö- ja omaisuusvahinkojen ehkäisemiseksi. Kemikaaliturvallisuuslain 6 §:n 1 momentin 18 kohdan nojalla toiminnanharjoittajan katsotaan olevan myös luonnollinen henkilö.

Kemikaaliturvallisuuslain 83 §:n mukaan yksityiseen kulutukseen voidaan luovuttaa yksityiseen kulutukseen hyväksytyjä pyroteknisiä tuotteita. Yksityiseen kulutukseen tarkoitettujen räjähteiden luovuttaminen päihtyneille ja alle 18-vuotiaille on kielletty. Kielto koskee myös ilotulitteita. Valtioneuvoston asetuksella voidaan kieltää yksityiseen kulutukseen tarkoitettujen ilotulitteiden myynti tietyinä aikoina yleisen turvallisuuden perusteella.

Ilotulitteiden, jotka kemikaaliturvallisuuslain 6 §:n 7 kohdan mukaan ovat viihdekäyttöön tuotettuja pyroteknisiä tuotteita, luovuttamista koskevista rajoitteista säädetään kemikaaliturvallisuuslain 83 a §:ssä. Kemikaaliturvallisuuslain 83 a §:n mukaan kuluttajan käyttöön ei saa luovuttaa ilotulitteita, jotka: 1) voivat suuren räjähdysvoiman tai liike-energian vaikutuksesta aiheuttaa vaaraa ihmisille, eläimille tai omaisuudelle; 2) aiheuttavat kovan äänen vaikutuksesta häiriötä ihmisten tai eläinten viihtyvyydelle; taikka 3) sytytetään muulla tavoin kuin liekillä. Kuluttajan käyttöön ei saa myöskään luovuttaa ilotulitteita, joita on niiden ominaisuudet huomioon ottaen helppo käyttää väärin siten, että: 1) käytöstä aiheutuu vaaraa ihmisten terveydelle; tai 2) käytöllä aiheutetaan ilmeisesti vahinkoa ja häiriötä. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin ilotulitteiden mitoista, rakenteesta, panosten massasta, panosten kemiallisesta koostumuksesta ja muista niiden räjähdysvoimaan, liike-energiin, ääniominaisuuksiin tai väärinkäyttömahdollisuuksiin vaikuttavista ominaisuuksista.

Räjähdeiden valmistuksen ja varastoinnin valvonnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (räjähdeiden valvonta-asetus, 819/2015) 52-54 §:ssä on säännöksiä pyroteknisten tuotteiden luovutuksesta yksityiseen kulutukseen, luovutusajan rajoittamisesta ja ilotulitustuotteiden luovutusrajoituksista. Asetuksen 52 §:n 2 momentin mukaan luokkien F2 ja F3 ilotulitteita saa luovuttaa vain pelastusviranomaisen hyväksymästä myyntipisteestä suoraan kuluttajalle. Lisäksi asetuksen 56 ja 57 §:ssä on säännökset räjähdeiden säilytyksestä asuinhuoneistossa sekä muissa tiloissa.

Räjähdeiden valvonta-asetuksen 54 §:n mukaan kuluttajan käyttöön ei saa luovuttaa seuraavia, pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa tarkoitetuissa yhdenmukaistetuissa standardeissa määriteltyjä, luokan F2 tai F3 ilotulitteita: 1) kädessä pidettäviä luokan F2 ilotulitteita; 2) paukkupommeja yksittäisinä tai yhdistelmätuotteiden osina, lukuun ottamatta tuotteita, joissa yksittäinen pamahtava panos sisältää enintään 0,05 g mustaruutia; 3) paukkupommeja, jotka syttyvät iskusta maahan heittämällä; 4) roomalaisia kynttilöitä yksittäisinä tuotteina, joiden laukaisuputken sisähalkaisija on alle 20 millimetriä; 5) kertalaukeavia tähtipommeja yksittäisinä tuotteina, joiden putken sisähalkaisija on alle 28 millimetriä ja avauspanoksena muu kuin mustaruuti; 6) luokan F2 mukaisista raketeista miniraketteja; 7) luokkaan F3 kuuluvia tuotteita lukuun ottamatta suihkuja ja patatyyppejä tuotteita, joiden pyroteknisen massan kokonaismäärä on enintään 1000 grammaa; suihkuja ja patatyyppejä toimintoja sisältävässä yhdistelmätuotteessa pyroteknisen massan kokonaismäärä saa olla enintään 2000 grammaa, josta muiden kuin suihkujen osuus saa olla enintään 1000 grammaa.

Kemikaaliturvallisuuslain 91 §:n mukaan ilotulitteita on käytettävä siten, ettei niiden käytöstä aiheudu henkilö- ja omaisuusvahinkojen vaaraa. Ilotulitteita käytettäessä suojalasien käyttö on pakollista. Pakollisuudesta voidaan poiketa, jos ilotulitteet aiheuttavat vain erittäin vähäisen vaaran. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää siitä, minkä ilotulitteiden käytön yhteydessä suojalasien käyttö ei ole pakollista. Ilotulitteiden käytöstä tulee etukäteen ilmoittaa pelastusviranomaiselle. Pelastusviranomaisen voi tehdä ilmoituksen perusteella asiasta päätöksen, jossa voidaan asettaa käytölle tarpeellisia ehtoja tai kieltää ilotulitteiden käyttö, jos siitä aiheutuu erityistä vaaraa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että ilotulitteita voidaan tietynä ajankohtana käyttää ilman pelastusviranomaiselle tehtävää ilmoitusta.

Räjähdeiden valvonta-asetuksen 63 §:n nojalla on tehtävä ilmoitus ilotulitteiden yksityisestä käytöstä. Pykälässä on myös poikkeus velvollisuudesta ilmoittaa ilotulitteiden käytöstä uuden vuoden vaihteessa.

Kemikaaliturvallisuuslain 92 §:n mukaan pelastusviranomaisen voi antaa ilotulitteiden käyttöä koskevia paikallisista olosuhteista johtuvia, pelastustoimen aluetta tai sen osaa koskevia yleisiä määräyksiä. Säännös antaa pelastusviranomaiselle myös valtuudet kieltää ilotulittaminen sellaisissa paikoissa, joissa ilotulitteiden käytön voidaan katsoa aiheuttavan erityistä vaaraa. Käytännössä tällaisia alueita ovat ydinkeskusta ja torit sekä alueet, mihin kokoontuu paljon ihmisiä.

Kemikaaliturvallisuuslain 73 §:n Euroopan talousalueen ulkopuolelta räjähteitä saa tuoda maahan ainoastaan Turvallisuus- ja kemikaaliviraston antamalla luvalla. Kohta koskee myös pyroteknisiä tuotteita. Sen sijaan

kemikaaliturvallisuuslain 74 §:n mukaista siirtotodistusta ei tarvita pyroteknisten tuotteiden siirroissa.

Kemikaaliturvallisuuslain 97 §:n mukaan lain 94 §:ssä tarkoitetun ilotulitusnäytöksen järjestämisestä on ilmoitettava poliisille ennen näytöksen järjestämistä. Poliisi voi asettaa näytöksen järjestämiselle ilotulitteiden turvallisen käsittelyn ja yleisen turvallisuuden kannalta tarpeellisia ehtoja ja rajoituksia. Poliisi voi kieltää näytöksen järjestämisen, jos ilotulitteiden turvallisen käsittelyn ja yleisen turvallisuuden kannalta riittävät vaatimukset eivät täyty.

Ympäristönsuojelulaki

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 142 §:n 1 momentin mukaan kaikessa toiminnassa on tavoiteltava sellaista ääniympäristön laatua, jossa vaarallista tai haitallista ääntä (melu) ei esiinny terveyshaittaa tai merkittävää muuta 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua seurausta tai sen vaaraa aiheuttavassa määrin.

Ympäristönsuojelulain 142 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään 1 momentissa tarkoitetun ääniympäristön laadun turvaamiseksi ympäristölaatuvaatimukset ja -tavoitteet. Vaatimukset ja tavoitteet voivat olla erilaisia eri melulähdetyypeille ja eri alueille ja ne voidaan kohdistaa vain määrättyihin ajanjaksoihin. Tämän valtuussäännöksen nojalla ei nykytilanteessa ole annettu esimerkiksi ohjearvoja nimenomaisesti ilotulitteiden käytöstä aiheutuvalla melulle.

Erityisesti ilotulitusnäytöksistä aiheutuvan melun kannalta merkityksellistä on ympäristönsuojelulain 118 §:n sääntely melua ja tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta sekä ympäristönsuojelulain 202 §:n sääntely kunnallisista ympäristönsuojelumääräyksistä.

Ympäristönsuojelulain 118 §:n 1 momentin mukaan toiminnanharjoittajan on tehtävä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle sähköisesti ilmoitus rakentamisesta, yleisötilaisuudesta tai muusta tilapäistä melua tai tärinää aiheuttavasta toimenpiteestä tai tapahtumasta, jos melun tai tärinän on syytä olettaa olevan erityisen häiritsevää. Jos toimenpide tehdään tai tapahtuma järjestetään usean kunnan alueella, ilmoitus tehdään sille valtion valvontaviranomaiselle, jonka toimialueella melu tai tärinä pääasiallisesti ilmenee. Toiminnanharjoittajan asemassa oleva luonnollinen henkilö voi tehdä ilmoituksen paperisena. (12.4.2019/504). Tämän niin sanotun meluilmoituksen perusteella tehtävässä päätöksessä toimivaltainen viranomainen voi antaa määräyksiä, joilla rajoitetaan ilotulitusnäytöksestä aiheutuvan meluhäiriön ajankohtaa.

Ympäristönsuojelulain 118 §:n 2 momentin mukaan ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä ympäristölupaa edellyttävästä toiminnasta, yksityishenkilön talouteen liittyvästä toiminnasta, puolustusvoimien toiminnasta eikä sellaisesta tilapäisestä toiminnasta, josta kunta on antanut ympäristönsuojelumääräykset 202 §:n nojalla ja samalla määrännyt, ettei ilmoitusvelvollisuutta ole.

Kunnan ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan rajoittaa ilotulitusnäytösten ajankohtaa tai määrätä, että jonain aikana. Esimerkiksi Uudenvuodenyönä -järjestettävästä ilotulitusnäytöksestä ei tarvitse tehdä ympäristönsuojelulain 118 §:n mukaista ilmoitusta. Kunnan ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan myös antaa erityisen häiritsevää melua yöai-

kaan koskevia määräyksiä, jotka lähtökohtaisesti koskevat myös yksityishenkilöiden ilotulitteiden käyttöä. Ympäristönsuojelumääräysten rikkomisen tai laiminlyönnin seuraamuksista ja pakkokeinoista säädetään ympäristönsuojelulain 18 luvussa.

Ympäristönsuojelulain 141 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään 1 momentissa tarkoitetun ilmanlaadun turvaamiseksi ympäristönsuojeluvuorot ja -tavoitteet, jotka voivat koskea vaarallisten tai haitallisten aineiden tai yhdisteiden määriä ilmassa taikka laskeumassa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää myös ympäristönsuojeluvuorot koskevista poikkeuksista, jos se on tarpeen Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöön panemiseksi. Tämän valtuussäännöksen nojalla on annettu esimerkiksi valtioneuvoston asetus ilmanlaadusta (79/2017). Sen sisältämät eri epäpuhtauksille asetetut ilmanlaadun raja-arvot ja tavoitearvot perustuvat EU-lainsäädäntöön. Ne ovat merkityksellisiä myös arvioitaessa ilotulitteiden vaikutuksia ilmanlaatuun.

Muu asiaan liittyvä lainsäädäntö

Pyroteknisten tuotteiden vaatimuksenmukaisuudesta annetussa laissa (180/2015) sekä valtioneuvoston asetuksessa (719/2015) säädetään pyroteknisten tuotteiden vaatimuksenmukaisuudesta sekä pyroteknisiä tuotteita koskevista olennaisista turvallisuusvaatimuksista, pyroteknisen tuotteen luokituksesta, vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelystä, EU-vaatimustenmukaisuusvakuutuksesta, ilmoitetun laitoksen rekisterimenettelyistä sekä pyroteknisen tuotteen merkinnöille asetettavista vaatimuksista.

Jätelain (646/2011) 72 §:ssä säädetään yleisestä roskaamiskiellosta. Pykälän mukaan ympäristöön ei saa jättää jätettä, hylätä konetta, laitetta, ajoneuvoa, alusta tai muuta esinettä eikä päästää ainetta siten, että siitä voi aiheutua epäsiisteyttä, maiseman rumentumista, viihtyisyyden vähentymistä, ihmisen tai eläimen loukkaantumisen vaaraa tai muuta niihin rinnastettavaa vaaraa tai haittaa. Pykälän perustelujen mukaan roskaamiskielto koskisi myös sellaisia esineitä tai aineita, jotka ovat tuotteita ympäristöön päästettäessä, mutta muuttuvat lyhyessä ajassa jätteiksi, ellei niitä kerätä käytön jälkeen ympäristöstä. Yhtenä esimerkkinä tästä mainitaan ilotulitteet.

Jätelain 73 §:n mukaan roskaajan on poistettava roskaava esine tai aine ympäristöstä ja muutoinkin siivottava roskaantunut alue. Lain 74 §:ssä säädetään toissijaisesta siivoamisvelvollisuudesta, jos roskaajaa ei saada selville tai tavoiteta taikka jos roskaaja ei huolehdi siivoamisvelvollisuudestaan. Viimekädessä siivoamisvelvollinen on kunta.

Nykytilanne

Yleistä

Kemikaaliturvallisuuslaissa ja sen nojalla annetuissa asetuksissa on kattavasti säännöksiä, joilla rajoitetaan ilotulitteiden luovuttamista kuluttajille ja niiden käyttöä. Vuoden 2009 lopussa toteutetuilla lainsäädäntömuutoksilla tiukennettiin ilotulitteita ja niiden käyttöä koskevaa lainsäädäntöä, mikä on ilmeisesti osaltaan vaikuttanut siihen, että ilotulitteiden käytöstä aiheutuvien tapaturmien määrä on vakiintunut alemmalle tasolle kuin mitä vuosituhannen alussa on ollut. Silti tapaturmia sattuu vuosittain. Tulipalojen määrään muutoksien vaikutus on ollut vähäisempi

ja ilotulitteista aiheutuvia tulipaloja ja rakennuspaloja on edelleen runsaasti.

Ilotulitteista aiheutuneet tapaturmat ja onnettomuudet

Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta saadun tilastotiedon (tilastossa on normaali virhemahdollisuus) mukaan ilotulitteen aiheuttaman tapaturman vuoksi on ollut sairaalan vuodeosasto- ja erikoissairaanhoidossa hoidettavana henkilöitä vuosina 2019-2022 seuraavan taulukon mukaisesti (tiedot eivät sisällä perusterveydenhoidon käyntejä):

Kaikki tapahtumat				
	2019	2020	2021	2022
Hoitajaksoja/käyntejä	109	60	58	63
Potilaita	27	30	24	27

Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta saadun tilastotiedon mukaan ilotulitteen aiheuttaman tapaturman vuoksi on ollut sairaalan vuodeosastohoidossa hoidettavana henkilöitä vuosina 2019-2022 seuraavan taulukon mukaisesti:

Vuodeosasto				
	2019	2020	2021	2022
Hoitajaksoja	18	8	8	7
Potilaita	13	8	7	6

Tukes on saanut myös Silmälääkäriyhdistykseltä silmävammatilastoja. Seuraavassa taulukossa on ilotulitteiden ja omatekoisten räjähteiden aiheuttamat onnettomuudet vuosina 2013-2022:

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2021	2022
Silmävamma	15	13	17	31	12	12	13	5	20
Muu vammautuminen	-	-	-	4	-	-	-	-	-

Työ- ja elinkeinoministeriön kyselyn perusteella ilotulitteet aiheuttavat myös omaisuusvahinkoja. Pelastuslaitosten tietojen mukaan ilotulitteet sytyttävät 3-9 rakennuspaloa vuosittain. Ilotulitteet ovat aiheuttaneet muita tulipaloja keskimäärin 88 tapausta vuosittain viimeisen kymmenen vuoden sisällä. Aikaisemmin vuonna 2008 ilotulitteiden aiheuttamien tulipaloja määrä saavutti huipun yhteensä 236 tapauksella. Tulipalojen määrä on viime vuosikymmenellä vakiintunut keskimäärin alle 100:aan ilotulitteiden aiheuttamaan tulipaloon vuodessa.

Ilotulitteiden vaatimuksenmukaisuus ja turvallisuus kuluttajien käytössä

Tukesin antaman selvityksen mukaan tuotereklamaatioita tulee Tukesille noin 3 vuosittain. Viime vuosina ilotulitteissa ei ole havaittu merkittäviä puutteita, eikä tuotereklamaatiot ole aiheuttaneet toimenpiteitä. Tukesin

mukaan mikään tietty ilotulitetyyppi ei aiheuta enemmän onnettomuuksia kuin muut ilotulitteet. Tukesin mukaan kooltaan suuremmat ilotulitteet sisältävät enemmän pyroteknistä massaa (ts. räjähdelainetta), jolloin niiden on nähty yleisesti olevan vaarallisempia. Esimerkkinä tällaisista tuotteista ovat erilaiset patatyyliset yhdistelmätuotteet (useita patoja yhdistetty valmistajan toimesta toisiinsa). Yleensä tällaiset suuremmat tuotteet ovat vakaampia kuin pienemmät, sillä suuremman kokonsa puolesta ne pysyvät helpommin paikoillaan. Tällaiset yhdistelmätuotteet vaativat yleensä vain yhden sytytyksen kuin yksittäiset tuotteet vaativat jokainen erillisen sytytyksen. Ilotulitteen sytytysvaiheen on nähty olevan yksi vaarallisimmista vaiheista ilotulitteiden käytössä. Kuluttajille suunnattujen luokkaan F3 kuuluvien yhdistelmäilotulitteiden pyromassan maksimimäärästä sekä muista kuluttajille kielletyistä ilotulitteista on säädetty räjähteiden valvonta-asetuksessa.

Tukesin onnettomuus selvitysten mukaan viime vuosien tapaturmat ovat johtuneet ilotulitteiden varomattomasta ja vääränlaisesta käytöstä. Ilotulitteita käytetään monesti päihtyneenä, joka voinut olla osasyynä tapaturmissa. Monissa tapaturmissa ei ole myöskään käytetty suojalaseja, jotka ovat pakolliset käyttää F2 ja F3 ilotulitteita käyttäessä. Vuosittain silmävammoja sattuu ilotulitteiden käyttäjille sekä katsojille. Ilotulitteen käyttäjällä on vastuu ilotulitteen asianmukaisesta käytöstä.

Työ- ja elinkeinoministeriön kyselyn mukaan ilotulitteita luovutetaan myös alle 18-vuotiaille. Monet tuotteet ovat ulkoasultaan lapsia kiinnostavia. Kyseiset tuotteet ovat usein luokan F1 ilotulitteita. Luokan F1 tuotteiden myyntiä kuluttajille ei voida pyrotekniikkadirektiivin nojalla rajoittaa kansallisesti. Kemikaaliturvallisuuslain mukaan alle 18-vuotiaat eivät saa käyttää ilotulitteita, eikä niitä saa luovuttaa alle 18-vuotiaan käyttöön.

Tukesin antaman selvityksen mukaan erityisten kuluttajille suunnatun pätevyysvaatimuksen valvonta voi olla hankalaa ja hallinnollisesti kuormittava toimenpide. Muissa jäsenmaissa on myös vain vastaavia pätevyysvaatimuksia ilotulitteen käytön järjestäjille kuin Suomessa.

Ilotulitteista aiheutuva häiriö

Ilotulitteet aiheuttavat myös paikallisesti meluhaittaa ja muuta häiriötä ihmisille ja eläimille. Joillakin paikkakunnilla on toistuvasti käytetty ilotulitteita ilmoituksenvaraisesti. Pelastuslaitoksilla ei ole mahdollista kieltää toistuvaa ilotulitteiden käyttöä.

Kemikaaliturvallisuuslain mukaan kuluttajille ei saa luovuttaa ilotulitteita, jotka aiheuttavat kovan äänen vaikutuksesta häiriötä ihmisten tai eläinten viihtyvyydelle. Eläimet säikkyvät usein kovia, yhtäkkisiä ääniä ja niihin liittyviä valoja. Ääniarkuudeksi kutsutaan pelokkuutta, joka kohdistuu koviin ja yllättäviin ääniin. Ilotulitukset voivat aiheuttaa pelkoa ja paniikinomaista käyttäytymistä niin lemmikki- ja tuotantoeläimissä kuin luonnonvaraisissa eläimissäkin. Kovien äänien pelko voi yleistyä monenlaisiin arkipäivän ääniin, kuten esimerkiksi mikroaaltouunin piippaukseen tai vasaran kopautukseen. Ääniarkuutta on erityisesti tutkittu koirilla ja jonkin verran myös hevosilla. Ääniarkuus voi aiheuttaa varsinkin saaliseläimillä pakoreaktion, jolloin eläin voi vahingoittua.

Ympäristönsuojelulain mukaisella meluilmoitusmenettelyllä ja ympäristönsuojelulain nojalla annettavilla kunnan ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan rajoittaa erityisesti ilotulitteiden käytöstä aiheutuvan meluhaitan

ajankohtaa. Luonnonsuojelulaissa (9/2023) on säännöksiä rauhoitettujen eläinten häirinnästä ja luonnonsuojelualueilla liikkumisesta, jotka koskevat myös ilotulitteen käyttäjiä.

Ilotulitteiden käytössä on painotettu turvallisuutta, mutta mm. meluhaittoihin ei ole kiinnitetty vastaavasti huomiota. Ilotulitusnäytöksen osalta poliisi voi antaa turvallisuutta koskevia ehtoja ja rajoituksia. Vastaavasti pelastusviranomaisen voi tehdä ilmoituksen perusteella asiasta päätöksen, jossa voidaan asettaa käytölle tarpeellisia ehtoja tai kieltää ilotulitteiden käyttö, jos siitä aiheutuu erityistä vaaraa. Muiden häiriöiden osalta vastaavia säännöksiä ei ole nykyisin kemikaaliturvallisuuslaissa.

Ilotulitteiden vaikutukset ilmanlaatuun

Ilotulitteiden savuissa on runsaasti haitallisia kaasuja ja pienhiukkasia. Ilotulitteet voivat paikallisesti heikentää ilmanlaatua etenkin kaupunkialueilla vuodenvaihteessa jopa niin paljon, että ilmanlaatu luokitellaan huonoksi muutaman tunnin aikana. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on mitattu jopa noin 200 µg/m³ tuntipitoisuuksia. Ilmanlaatu luokitellaan huonoksi, jos pienhiukkasten tuntipitoisuus on yli 50 µg/m³. Pienhiukkasten normaalitaso pääkaupunkiseudulla on noin 6-8 µg/m³ (vuosikeskiarvo).

Ilotulitteiden savut eivät ole terveydelle hyväksi. Lapset sekä hengityselin- ja sydänsairaat ovat erityisen herkkiä pienhiukkasten aiheuttamille terveyshaitoille.

Ilotulitteiden aiheuttama pitoisuuksien kohoaminen on kuitenkin lyhytaikaista ja toistuu harvoin. EU – lainsäädäntöön perustuvia ilmanlaadusta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisia ilmanlaadun raja-arvoja ei ilotulituksen vuoksi Suomessa ylitetä. Vaikutus suurtenkin kaupunkien ilmanlaatuun on kokonaisuutena vähäinen. Paikallisesti ja lyhytaikaisesti ilotulitus heikentää kuitenkin ilmanlaatua merkittävästi.

Ilotulitteiden jätehuolto ja niistä aiheutuva roskaantuminen

Ilotulitteiden ampumisesta johtuva roskaantuminen aiheuttaa ympäristön epäsiisteyttä ja viihtyisyyden vähentymistä. Kunnille aiheutuu kustannuksia ilotulitteiden käytöstä aiheutuvista roskista ja jätehuollosta.

Kuluttajien pitäisi toimittaa käyttämättä jääneet ilotulitteet poliisille tuhottavaksi, mutta he eivät aina ole tästä tietoisia. Siten käytettyjä ilotulitteita saatetaan säilyttää kotona pitkiäkin aikoja. Käyttämättä jääneiden ilotulitteiden säilyttäminen kotona muodostaa turvallisuusriskin.

Ilotulitteiden myynti ja käytön rajoitukset

Ilotulitteita myydään pääasiassa ennen uutta vuotta ja mökkikauden loppajaisia (venetsialaiset) varten. Räjähdeiden valvonta-asetuksen mukaan F2 ja F3 luokan ilotulitteiden myynti on kielletty yksityishenkilöille 1.-26.12. (räjähdeiden valvonta-asetus 53 §). Myynti tapahtuu pelastuslaitoksen hyväksymistä myyntipisteistä. Ilotulitteiden myynti- ja käyttöajat uuden vuoden aikana on rajoitettu jo kohtuullisen lyhyeksi ajaksi. Valvonnan kannalta ilotulitteiden lyhyempi myyntiaika on haasteellinen.

Pelastuslaitokset voivat nykyisen lainsäädännön nojalla tehokkaasti rajoittaa ilotulitteiden käyttöä metsä- ja ruohikkopalovaaran aikaan sekä eri alueilla turvallisuuden vuoksi. Alueellisia rajoituksia on asetettu esimerkiksi kaupunkien keskustaan ja toreille. Pelastuslaitosten mukaan

poliisilla ei ole ollut riittäviä resursseja valvoa rajoitusalueita. Pelastuslaitokset voivat antaa myös alueellisen hyväksynnän ilotulitteiden käytölle. Tätä mahdollisuutta on käytetty esimerkiksi venetsialaisten aikaan. Venetsialaisten viettoon ei ole mitään virallista päivämäärää, eikä lainsäädännössä ei ole annettu vastaavaa ilotulitteiden yleistä käyttöaikaa kuin uutena vuotena.

Traficom on aloittanut ohjeistuksen laatimisen pelastuslaitoksille ja poliisille lentokenttien ja helikopteripaikkojen läheisyydessä olevista rajoitusalueista. Ohjeistukseen liittyy myös karttapohja sekä kuluttajia tullaan ohjeistamaan ilotulitteiden käytöstä alueella.

Kemikaaliturvallisuuslaissa ja rikoslaissa on säädetty rangaistavaksi ilotulitteiden säännösten vastainen käyttö. Kemikaaliturvallisuuslain 125 §:n 1 momentin 6 ja 11 kohdassa säädetään mm. ilotulitteiden käyttöä (91 §) koskevien velvoitteiden, ehtojen, rajoitusten tai kieltojen vastaisesta toiminnasta (räjähdessäännösten rikkomisesta). Saman pykälän 7 kohdassa on rangaistussäännöksiä velvollisuuksista, joita kuluttajille luovutettavien ja halussa pidettävien ilotulitteiden osalta tulisi noudattaa sekä 5 ja 7 kohdassa on maahantuontia koskevia rangaistussäännöksiä.

Rikoslain 44 luvun 11 §:n nojalla kemikaaliturvallisuuslain taikka sen nojalla annetun säännöksen, kiellon tai määräyksen vastaisesta ilotulitteiden (räjähteiden) käytöstä voidaan tuomita räjähdერიkoksesta sakkoon tai vankeuteen.

Ilotulitteiden tilaaminen ulkomailta

Tukesin selvityksen ja työ- ja elinkeinoministeriön kyselyn mukaan kuluttajat ovat myös tilanneet ilotulitteita jonkin verran myös EU-/ETA-alueelta postitse. Ilotulitteiden toimittaminen on tavallisena pakettina postitse kiellettyä vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (VAK-laki, 541/2023) nojalla. Ilotulitteiden luovutus tulisi tapahtua räjähteiden valvonta-asetuksen mukaan pelastusviranomaisen hyväksymästä myyntipisteestä (52 §). EU-/ETA-alueen ulkopuolelta vaaditaan maahantuontia varten Tukesin lupa tuoda räjähteitä, jotka käsittävät myös pyrotekniset tuotteet. Verkkokaupan kautta toimitetaan myös luokan F4 ilotulitteita kuluttajille. Ulkomailta tilatuista tuotteista puuttuu yleensä suomen- ja ruotsinkieliset ohjeet. Luokan F4 tuotteiden sisältävä räjähtävän materiaalin määrä voi olla suuri ja sitä voidaan käyttää myös rikollisissa tarkoituksissa.

Rikoslain 44 luvun 11 §:ssä on säännökset räjähteiden lainvastaisesta maahantuonnista sekä muista räjähteiden lainvastaisesta käsittelystä ja hallussa pidosta. Rikoslain mukaan tuotteiden tilaaminen ei ole rangaistavaa. Tukes on katsonut, että rangaistussäännöksiä tulisi tarkastella kuluttajien F4 ilotulitteiden tilaamisen osalta.

Ilotulitteiden valvonta

Tukes valvoo pyroteknisten tuotteiden lisäksi ilotulitteiden varastointia, valmistusta sekä hyväksytyjä maahantuojia ja ilotulitusnäytösyrityksiä. Poliisi valvoo ilotulitteiden käyttöä, siirtoa, luovuttamista ja sekä tähän liittyvää säilytystä. Poliisi valvoo myös ilotulitteiden hävittämistä ja ilotulitusnäytöksiä. Pelastusviranomaisen valvoo ilotulitteiden luovuttamista yksityiseen kulutukseen, myyntipisteitä ja erikoistehosteiden käyttöä yleisissä tilaisuuksissa. Ilmoitukset ilotulitteiden yksityisestä käytöstä

tehdään myös pelastusviranomaiselle. Tulli valvoo ETA-alueen ulkopuolelta maahantuotavia pyroteknisiä tuotteita.

Tukesin arvion mukaan ilotulitteiden valvontaan kokonaisuudessaan menee 1 henkilötyövuosi, joka koostuu useamman asiantuntijan työpäivästä. Tämä työpanos sisältää seuraavat toiminnot: markkinavalvonta, varastoinnin valvonta, maahantuojien ja näytöstoimijoiden valvonta, maahantuonnin lupakäsittely, viestintä sekä valvonta- ja lupa-asioiden ratkaisut esihenkilöiden toimesta.

Pelastuslaitoksien valvontakustannukset ilotulitteiden valvonnassa vaihtelivat siten, että ilmoitusmaksut kattoivat osalla pelastuslaitoksia kustannukset tai valvontakustannukset ovat 3000-5000 euroa vuodessa. Kyselyn perusteella Itä- ja Pohjois-Suomessa on ilotulitteista aiheutuneita hälytystapahtumia vähemmän kuin Länsi- ja Etelä-Suomessa.

Ilotulitteiden vaaroista ja haitoista tiedottaminen

Tukes on vuosittain tiedottanut kattavasti ilotulitteiden vaaroista kuluttajille ennen uutta vuotta yli 20 vuoden ajan. Vuonna 2011 uutena vuotena annettiin vaaratiedote vaarallisesta ilotulitteesta. Kyseinen tiedote vähensi huomattavasti silmävammoja kyseisenä uutena vuotena verrattuna muihin vuosiin. Normaalina uutena vuotena vaaratiedotteita ei anneta, mutta muuten Tukes käyttää sen hetkisiä tehokkaimpia viestintävälineitä tiedottamisessa. Jatkossakin viestintä tulee olemaan tärkeä keino ilotulitteesta aiheutuvien tapaturmien ja onnettomuuksien vähentämisessä.

Viimeisen 10 vuoden aikana HSY on tiedottanut ilotulitteiden aiheuttamista ilmanlaatuhaitoista lähes vuosittain. Tiedote on julkaistu ennen uutta vuotta. Osa tiedotteista on tehty yhdessä Tukesin kanssa. Tiedotuksen vaikuttavuutta ei ole selvitetty.

Ilotulitteita koskeva toimiala

Nykyään kuusi yritystä asettaa kuluttajailotulitteita myyntiin Suomessa. Tuotteita tulee sekä EU:n alueelta, että Kiinasta. Myynti tapahtuu noin tuhannesta ilotulitemyyntipisteestä ympäri Suomen tai etämyyntinä. Myyntikanavan rakenne vaihtelee toimijasta ja kauppaliikkeen haltijasta riippuen. Suurin osa myyntipisteistä on kausityöntekijöiden ja usein pienten urheiluseurojen jäsenten miehittämiä pisteitä, mutta myös isoissa keskusliikkeissä myydään ilotulitteita. Myynti ja jakelu työllistää sesonki- luonteisesti noin 1 600 henkilöä sekä noin 160 urheiluseuraa. Kuluttajailotulitemyynnin arvo on nykyään noin 21 miljoonaa euroa vuosittain. Pelastusviranomaiset valvovat myyntipisteitä sekä myynnin varastointia. Lisäksi Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes tekee markkinavalvontaa ilotulitemyynnin aikana.

Ilotulitusnäytöksissä käytetään luokan F4- sekä myös luokan F2-/ F3- tuotteita. Ilotulitusten näytöstöimintä rahoitetaan käytännössä luokan F2-/F3 ilotulitteiden myynnillä, joka edustaa 90 % alan liikevaihdosta. Ilotulitealan liiketoiminnan ydin on näin ollen vuodenvaihteen kuluttajamyynti, jonka rinnalla alan yritykset voivat tuottaa myös ilotulitusnäytöksiä.

Elinkeinonvapaus ja omaisuuden suoja

Perustuslain nojalla elinkeinonvapaus koskee myös ilotulitteita myyviä ja maahantuovia tahoja. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt

elinkeinovapautta perustuslain mukaisena pääsääntönä, mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraisuuden olevan mahdollista poikkeuksellisesti. Luvanvaraisuudesta on säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset. Laissa säädettävien elinkeinovapauden rajoitusten tulee olla täsmällisiä ja tarkkarajaisia, minkä lisäksi rajoittamisen laajuuden ja edellytysten tulee ilmetä laista.

Perustuslain 15 §:n mukaan omaisuuden perustuslainturvalla suojataan vakiintuneesti varallisuusarvoisia oikeuksia ja etuja, joihin kuuluu laajimpana esineisiin kohdistuva omistusoikeus. Omistusoikeus taas käsittää periaatteessa kaikki ne oikeudet, jotka eivät jollain erityisellä perusteella kuulu jollekulle muulle kuin omistajalle tai ole omistusoikeudesta erotetut.

Perustuslain 20 §:ssä säädetään puolestaan ympäristöön kohdistuvasta vastuusta ja julkisen vallan ympäristöä koskevista velvoitteista.

Ilotulitteiden maahantuojien ja myyjien elinkeinoa koskee elinkeinonvapaus laissa säädetyin rajoituksin. Elinkeinonvapautta on rajoitettu kemikaaliturvallisuuslain säännöksillä ilotulitteiden osalta perustuen vahinkojen ehkäisemisellä. Kemikaaliturvallisuuslain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on ehkäistä ja torjua vaarallisten kemikaalien sekä räjähteiden valmistuksesta, käytöstä, siirrosta, varastoinnista, säilytyksestä ja muusta käsittelystä aiheutuvia henkilö-, ympäristö- ja omaisuusvahinkoja. Omaisuuteen (esim. rakennukset ja eläimet), johon ilotulitteet voivat aiheuttaa vahinkoa tai häiriötä, kohdistuu puolestaan perustuslain turvaama omaisuuden suoja. Ilotulitteiden myynti ja maahantuonti ei suoranaisesti loukkaa muiden tahojen omaisuuden suojaa, mutta ilotulitteiden käyttö voi esimerkiksi aiheuttaa tulipaloja tai vaarantaa eläinten hyvinvointia, joka voi vaikuttaa omistajien omaisuuden suojaan negatiivisesti.

Kemikaaliturvallisuuslain säännöksiin voidaan myös katsoa sisältyvän myös perustuslain 20 §:n ympäristövastuuta ja julkisen vallan ympäristöä koskevia velvoitteita koskevia säännöksiä. Perustuslain 20 §:n 1 momentti ohjaa alemman tasoisen lainsäädännön valmistelua ja säännös toteutuu muun lainsäädännön tuella ja välityksellä. Perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön ja mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Ympäristön terveellisyyden vaatimus on ymmärrettävä laajasti. Ihmisten elinympäristön tulee olla sillä tavoin elinkelpoinen, ettei sen tila aiheuta välittömästi tai välillisesti ihmisille sairastumisriskiä. Toisaalta ympäristön tilalle on asetettava pidemmällekin meneviä vaatimuksia. Terveellisyyteen sisältyy esimerkiksi ainakin tietynasteinen ympäristön viihtyisyyden ulottuvuus.

Ilotulitteiden käyttö muissa EU-maissa

EU-jäsenmaat noudattavat pyrotekniikkadirektiiviä ja kyseinen direktiivi antaa myös joitakin vapauksia jäsenvaltioille esimerkiksi tuotteiden ikärajan määrittelyssä ja tuotevalikoiman rajoittamisessa. Euroopan maissa Irlanti on tunnettu kiellostaan kuluttajailotulitteiden käytön osalta. Irlannissa ilotulitteiden käyttö on sallittua vain luvan vaativissa ilotulitusnäytöksissä. Kuluttajille saa luovuttaa vain luokan F1 tuotteita. Tämän lisäksi Irlanti on tiedottanut, että maassa edelleen myydään ja käytetään laittomia ilotulitteita. Irlanti valistaa vuosittain kansalaisiaan ilotulitteiden käytön vaaroista sekä viranomaiset käyttävät valvontaan resursseja,

jotta kuluttajien käsiin päätyisi mahdollisimman vähän laittomia ilotulitteita.

Muissa jäsenmaissa on vaihtelevia ja erilaisia rajoituksia kuluttajailotulitteiden osalta, mihin osaltaan vaikuttaa jäsenvaltiossa vallitsevat perinteet sekä kokemukset ilotulitteiden käytöstä. Joissakin jäsenvaltioissa on myös rajoitettu Suomea enemmän kuluttajien käytössä olevia ilotulitetyyppejä. Kyproksella kuluttajille on sallittu vain luokan F1 ja osa luokan F2 ilotulitteista. Muiden ilotulitteiden käyttö edellyttää erillistä lupaa. Belgiassa ja Itävallassa kuluttajat saavat käyttää vain F1 ja F2 ilotulitteita. Monissa muissa jäsenmaissa kuluttajat eivät saa käyttää tietyn tyyppisiä ilotulitteita sekä myynti- ja käyttöajat on rajoitettu vuodenvaihteeseen vastaavasti kuin Suomessa.

Alankomaissa ilotulitteet aiheuttavat paljon järjestyshäiriöitä. Alankomaissa kuluttajien käyttöön ilotulitteita päätyy postimyyntin kautta. Alankomaissa on myös laittomien tuotteiden varastoja, joista myydään tuotteita kuluttajille. Alankomaissa paukkupommit on katsottu olevan eniten vaarallisia aiheuttava ilotulite. Suomessa luokan F2 ja F3 ilotulitteina paukkupommit ovat kielletty kuluttajilta.

Työ- ja elinkeinoministeriön selvitys

Työ- ja elinkeinoministeriö aloitti alkuvuonna 2023 eduskunnan lausumassa edellytetyn selvityksen tekemisen. Selvitys tehtiin virkatyönä. Eduskunnan kirjelmässä annetun lausuman ja talousvaliokunnan antaman lausuman perusteella selvityksessä käsitellään ensisijaisesti kuluttajien käytössä olevien ilotulitteiden turvallisuutta ja niistä aiheutuvia häiriöitä.

Työ- ja elinkeinoministeriö pyysi pyroteknisten tuotteiden markkinavalvonnasta vastaavaa Turvallisuus- ja kemikaalivirastoa (Tukes) selvittämään tarkempia tietoja ilotulitteista aiheutuneista onnettomuuksista, onnettomuustyypeistä ja tapaturmista, pelastuslaitosten paikallisten yleisten määräysten antamisesta ja vaikutuksista, valvonnan kustannuksista, laittomien ilotulitteiden maahantuonnista, muissa EU-jäsenmaissa olevista rajoituksista ilotulitteiden kuluttajakäytössä sekä antamaan Tukesin arvion mahdollisten pätevyysvaatimusten asettamisen vaikutuksista ilotulitteita käytettäessä, ilotulitteiden kuluttajakäytön kokonaisturvallisuuden parantamisesta ja muissa maissa käytettävien sääntelymallien tehokkuudesta ja toimivuudesta Suomessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on tehnyt myös kyselyn ilotulitteiden käytöstä ja vaarallisuudesta sekä resursseista pelastuslaitoksille. Selvityksessä on hyödynnetty myös muilta viranomaisilta saatuja tietoja liittyen ilotulitteisiin sekä selvitysluonnokseen ovat antaneet kommentteja mm. ympäristöministeriö ja sisäministeriö.

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö järjesti yleisen kuulemisen ilotulitteiden turvallisuudesta ja ilotulitteista aiheutuvista haitoista.

Saatujen tietojen pohjalta työ- ja elinkeinoministeriö on kuullut viranomaisia ja sidosryhmiä selvityksen pohjalta tehdyistä ehdotuksista.

Viranomaisten ja sidosryhmien kuulemisen yhteydessä tulivat seuraavat kommentit ja huomiot esille:

Eläinsuojelujärjestöt katsoivat, että ehdotukset parantavat tilannetta, mutta kuluttajailotulitteiden osalta tulisi edelleen kieltää luokan F2 ja F3 tuotteet. Ilotulitteiden katsottiin aiheuttavan eläimille kärsimystä, ympäristön roskaantumista, ilmansaasteita, kustannuksia yhteiskunnalle silmä- ja muiden vammojen hoidosta sekä kustannuksia eläinten omistajille. Puheenvuoroissa ja lausunnoissa kiinnitettiin huomiota eläintilojen ja laidunten lähistöllä tapahtuvaan ilotulitteiden käyttöön sekä lintujen ja muiden eläinten stressireaktioon ilotulitteiden käytön johdosta. Ilotulitteiden katsottiin lisäävän eläinten kuolleisuutta ja eläinten kärsimystä eri tutkimusten nojalla.

Eläinten hyvinvointikeskus kannatti alueellisten rajoitusten hyödyntämistä pelastuslaitosten ja poliisin käsitellessä ilotulitusnäytöslupia ja – ilmoituksia. Eläinten hyvinvointikeskus kannatti myös ilotulitteiden melutason laskemista tuoteluokittain.

Eläinsuojeluasiamies yhtyi näkemyksessään toimittamaansa seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnan lausuntoon. Lausunnon mukaan seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta kannattaa ilotulitteiden käytön rajaamista. Ilotulitteet aiheuttavat tutkitusti ahdistusta ja pelkotiloja useille eläinlajeilla. Pahimmillaan pelkotilat ovat hallitsemattomia, ja eläin voi pelkotilan aikana vahingoittaa itseään, ympäristöään sekä muita eläimiä ja ihmisiä.

Ilotulitteiden maahantuojat ja myyjät, Pyro- ja Ilotulitustaiteen Edistämisyhteisön Pite ry sekä Kaupan liitto katsoivat, että ilotulitteiden käyttöä on nykyisellään rajoitettu kattavasti kemikaaliturvallisuuksilainsäädännössä eikä voimakkailla rajoitteilla ole tarvetta. Etujärjestöjen mukaan suurin ilotulitteiden käyttäjäkunta ovat perheellisiä. Silmävammojen katsottiin johtuvan suojalasiin käytön laiminlyönneistä. Ilotulitteisiin liittyvien häiriöiden taustalla katsottiin olevan muita ongelmia. Etujärjestöt esittivät myös huolen siitä, että tuotteita alettaisiin tuoda ulkomailta laittomasti, jos luokan F2 ja F3 tuotteet kiellettäisiin Suomessa. Nykyistä melurajaa pidettiin myös kohtuullisena. Ns. roskasäiliöpalojen synnä pidettiin vasta ammuttujen ilotulitteiden roskien sekaan laittamista. Alueellisten rajoitusten katsottiin olevan hyödyllisempiä meluhäiriön torjunnassa. Ilotulitteiden viranomaisvalvonnan tehostamisella sekä vaaroista tiedottamisella ja valistamisella katsottiin olevan keskeinen rooli onnettomuuksien ehkäisemisessä.

Pite ry kiinnitti huomiota standardeissa oleviin suojaetäisyyksiin ja niiden sitovuuteen. Kommentteja tuli myös muilta osin koskien kemikaaliturvallisuuksilainsäädännön teknisiä säännöksiä.

Pelastuslaitoksen edustaja katsoi, että pelastuslaitoksien on hankala arvioida häiriöiden ja melun vaikutusta, koska ensisijaisesti tehtävät perustuvat turvallisuuteen.

Turvallisuus ja kemikaaliviraston edustaja kertoi, että meluhaittoja ei ole tilastoitu. Ilotulitteiden turvallisuuteen vaikuttaa käyttäjien asenteet. Avoimet markkinat aiheuttavat omat haasteensa ilotulitteiden valvonnalle.

Helsingin kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen tiedoksi antaman lausunnon mukaan ilotulitteiden käytön laajempi rajoittaminen olisi monestakin syystä kannatettavaa, mutta se tulisi tehdä valtakunnallisesti ilotulitteiden myynnin ja yksityisen käytön rajoittein.

Keskustelua käytiin myös vähä-äänisistä ilotulitteista. Tuotteita on tarjolla, mutta niiden myynti ei ole ollut muihin ilotulitteisiin nähden huomattavaa. Ilotulitteiden melurajat perustuvat pyrotekniikkadirektiiviin, jonka vuoksi kansalliset rajoitukset eivät ole tällä hetkellä mahdollisia. Tuotteita on kehitetty hiljaisemmaksi, mutta täysin äänettämiä ilotulitteita ei ole olemassa.

Yleisesti selvityksen katsottiin olevan kattava ja antavan hyvän kuvan nykytilasta. Selvitysluonnoksesta katsottiin puuttuvan tietoa ilotulitteiden käytön vaikutuksista eläimiin.

Tarkastelun tulokset ja ehdotukset ilotuliteturvallisuuden parantamiseksi ja ilotulitteista aiheutuvien häiriöiden vähentämiseksi

Selvityksen perusteella ilotulitteiden turvallisuuteen vaikuttavat seikat eivät ole viime vuosina muuttuneet oleellisesti. Tapaturmien määrä ovat asettuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana alhaisemmalle tasolle kuin ennen. Kaikki ilotulitteet, myös luokan F1 ilotulitteet, ovat vaarallisia, jos niitä käyttää huolimattomasti tai ohjeiden vastaisesti. Ilotulitteen käyttäjällä on vastuu ilotulitteen käytöstä asianmukaisesti. Koska jotkut kuluttajat käyttävät ilotulitteita huolimattomasti ja vastoin ohjeita, kaikkia tapaturmia ei voida välttää. Ilotulitteiden käytössä aiheutuneisiin tapaturmiin on usein vaikuttanut päihtymistila (Tukesin tietoon tulleet tapaukset).

Ilotulitteiden luovuttaminen alaikäiselle on kiellettyä. Alaikäiset eivät pysty ostamaan itse ilotulitteita, mutta silti alaikäisten haltuun päätyy vuosittain ilotulitteita. Ilotulitteita hankkineen täysi-ikäisen on huolehdittava siitä, että ilotulitteita ei päädy alaikäisten haltuun. Ilotulitteiden käyttäjän tulee myös kemikaaliturvallisuuslain 9 ja 91 §:ien nojalla huolehtia siitä, että ilotulitteiden käyttö ei aiheuta vaaraa ulkopuolisille henkilöille, ympäristölle tai omaisuudelle. Ilotulitteita hankkineen ja niitä käyttävän kuluttajan vastuu on siten jo hyvin laaja kemikaaliturvallisuuslain nojalla.

Ehdotuksessa ei esitetä uusia rajoituksia luokan F2 ja F3 tuotteiden kuluttajakäytölle. Selvityksessä ei voitu tunnistaa tiettyjä tuotteita tai tietyn luokan tuotteita, jotka aiheuttaisivat enemmän vaaraa kuin toiset. Nykyisessä lainsäädännössä on jo rajoitettu monilta osin luokan F2 ja F3-tuotteiden kuluttajakäyttöä vaarallisimpien tuotteiden osalta. Lisäksi lainsäädännössä on kattavasti ilotulitteiden käyttöä koskevia turvallisuusvaatimuksia ja niitä koskevia rangaistussäännöksiä. Luokan F2 ja F3-tuotteiden täyskiellon vaikutukset ilotulitteiden tilaamiseen muista maista on saadun tiedon perusteella vaikea arvioida. Riski siitä, että laittomasti tilatut ilotulitteet jäävät Tullissa kiinni, voi estää osaltaan ilotulitteiden tilaamista muista maista.

Selvitysluonnokseen tulleissa kommentteissa kiinnitettiin erityisesti huomiota ilotulitteista aiheutuvaan meluun ja muihin häiriöihin. Kommentteissa käsiteltiin erityisesti melun vaikutuksia eläimiin. Kemikaaliturvallisuuslaissa on säännös, jonka nojalla kuluttajille ei saa luovuttaa ilotulitteita, jotka aiheuttavat kovan äänen vaikutuksesta häiriötä ihmisten tai eläinten viihtyvyydelle. Vaikka kemikaaliturvallisuuslaissa on melu huomioitu kuluttajille luovutettujen ilotulitteiden osalta, ilotulitteista aiheutuva melu voi aiheuttaa eläimille haittaa ja kärsimystä joissakin tapauksissa.

Kemikaaliturvallisuuslaki mahdollistaa myös alueelliset rajoitukset ilotulitteiden käytölle. Tätä mahdollisuutta on monessa kaupungissa käytetty,

ja saadun selvityksen mukaan tulokset turvallisuuden osalta ovat olleet positiivisia, vaikka valvontaa ei voida aina järjestää aukottomasti.

Koska ilotulitteita koskevat säännökset pohjautuvat EU-direktiiveihin, selvityksessä on myös kartoitettu miltä osin kansallisesti voidaan tehdä parannuksia asiaan lainsäädäntömuutosten kautta.

Nykytilanteen pohjalta seuraavien muutosehdotusten voidaan katsoa parantavan ilotuliteturvallisuutta ja vähentävän ilotulitteista aiheutuvia häiriöitä:

1. Ilotulitteita voi käyttää ilmoituksenvaraisesti ympäri vuoden. Pelastuslaitoksilla ei ole ollut mahdollisuutta kieltää (melu)häiriön perusteella ilotulitteiden käyttöä. Häiriöiden vähentämiseksi ehdotetaan muutosta kemikaaliturvallisuuslainsäädäntöön, jonka nojalla pelastuslaitokset voisivat kieltää yleisesti tai käyttäjäkohteisesti kuluttajien ilotulitteiden käytön, joka voi häiritä ihmisiä ja eläimiä tietyllä alueella. Kieltoa voitaisiin soveltaa esimerkiksi tilanteisiin, jossa ilotulitteita käytetään ilmoituksenvaraisesti toistuvasti tai luonnonsuojelulain mukaisten rauhoitettujen eläinten pesimisaikana. Poliisille annettaisiin mahdollisuus rajoittaa ilotulitteenäytöksiä myös häiriön perusteella. Viranomaiset voisivat kuulla tarvittaessa kunnan ympäristösuojeluviranomaista meluhäiriön arvioinnin osalta.
2. Ilotulitteet ovat aiheuttaneet rakennus ja muita tulipaloja runsaasti vuosittain. Aikaisemmilla säädösmuutoksilla ei ole ollut huomattavaa vaikutus tulipalojen määrään. Ilotulitteet aiheuttavat myös häiriötä asutuksen vieressä. Tulipalojen ja häiriöiden vähentämiseksi kuluttajien ilotulitteiden käyttö rakennusten lähistöllä ehdotettaisiin kiellettävän. Tarkempi suojaetäisyyden arviointi tehtäisiin työ- ja elinkeinoministeriössä mahdollisen kemikaaliturvallisuuslainsäädännön muutoksen säädösvalmistelun yhteydessä ja rajoitukset tehtäisiin pyrotekniikkadirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Muutosehdotus tukisi myös hallitusohjelman tavoitetta tulipalojen puolittamisesta 2030 mennessä.
3. Ilotulitteita tilataan kuluttajien toimesta jonkin verran myös ulkomailta. Tulli on pysäyttänyt myös luokan F4-tuotteita, jotka ovat kiellettyjä kuluttajille. F4-tuotteiden räjähtävää materiaalia voidaan käyttää myös rikollisiin tarkoituksiin. Näin ollen työ- ja elinkeinoministeriö selvittäisi mahdollisessa kemikaaliturvallisuuslainsäädännön muutoksessa ilotulitteita koskevien rangaistus-säännösten kehittämistä luokan F4-tuotteiden ilotulitteiden tilaamisen osalta.
4. Jotkut pienet ilotulitteet muistuttavat lelua. Suomessa ilotulitteiden käytön ikäraja on 18-vuotta. Pyrotekniikkadirektiivissä luokan F1 ilotulitteita ei saa luovuttaa alle 12-vuotiaalle. Ilotulitteita voi päätyä ikärajaa nuoremmille henkilöille. Mahdollisen tulevan EU:n pyrotekniikkadirektiivimuutoksen yhteydessä Suomi voisi esittää, että Suomi kannattaisi mahdollisuutta rajoittaa lapsille suunnattujen (lelua muistuttavat ilotulitteet) luokan F1-tuotteiden kuluttajakäyttöä kansallisesti.
5. Ilotulitteiden melu häiritsee ihmisiä ja eläimiä. Mahdollisen direktiiviudistuksen yhteydessä Suomi voisi esittää, että ilotulitteiden

melutaso määriteltäisiin alemmalle tasolle. Pyrotekniikkadirektiivissä tuoteluokille F1-F3 enimmäismelutaso varoetäisyydellä on 120 desibeliä nykyisin. Ilotulitteille voitaisiin esittää enimmäismelutasoa tuoteluokittain.

6. Ilotulitteita toimitetaan kuluttajille tavallisessa postissa, joka VAK-lainsäädännön vastaista ja aiheuttaa vaaratilanteita. Lisäksi kuluttajille toimitetaan luokan F4-tuotteita, jotka ovat kiellettyjä kuluttajilla. Ehdotetaan, että komissiota pyydetäisiin selvittämään ilotulitteiden seurantajärjestelmän kehittämistä (siviiliräjähdeiden seuranta vastaava järjestelmä).

Mahdollisten ilotulitteita koskevien rangaistussäännösten muuttamista tulisi selvittää erikseen. Kuluttajilla ei ole välttämättä aina tietoa, mitä ilotulitteita he tilaavat. Teon rangaistavuus ja valvominen voi olla näin ollen kyseenalaista. Mahdollisen direktiivi uudistuksen yhteydessä Suomi voisi ajaa uudistusta, jossa myös ilotulitteiden siirtoja seurattaisiin vastaavalla tavalla kuin muita räjähteitä. Jos ilotulitteiden siirrot olisi jäljitettävissä, F4 tuotteita päätyisi kuluttajille harvemmin. Ilotulitteita päätyisi näin ollen vähemmän myös tavallisessa postissa kuljetettavaksi. Siirroissa tulisi edellyttää VAK-säännösten noudattamista. Samalla selvennettäisiin kansallisesti kemikaaliturvallisuuslainsäädännössä, miten ilotulitteita voidaan luovuttaa kuluttajien käyttöön.

Alustavassa arvioituna kansalliset muutosehdotukset eivät sisällä muutoksia, joiden osalta tulisi tehdä komissiolle teknisten määräysten direktiivissä tarkoitettu ilmoitus.

Vaikka työ- ja elinkeinoministeriö ei ehdota rajoituksia kuluttajatuotteisiin, tapaturmien ja onnettomuuksien määrää seurattaisiin myös jatkossa ja mahdollisia muutoksia tehtäisiin ilotulitteiden kuluttajakäytön rajoittamiseksi, jos ilotulitteiden aiheuttamien tapaturmien ja häiriökäytännön määrää lisäntyisi.

Selvityksessä todetaan myös, että viranomaisvalvonnan tehostaminen ja tehokas tiedottaminen ilotulitteiden vaaroista ja haitoista on myös tärkeää ilotulitteiden aiheuttamien vammojen, onnettomuuksien ja häiriöiden torjunnassa.

Selvitykseen liittyvät jatkotoimet

Jatkotoimenpiteenä kansalliseen lainsäädäntöön ehdotettujen muutosten osalta säädösvalmistelun aloittamista selvitetään siltä osin kuin lainsäädäntöön voi tehdä muutoksia kansallisesti pyrotekniikkadirektiivin puitteissa. Samalla vaikutettaisiin ehdotuksen mukaisesti mahdolliseen pyrotekniikkadirektiivin uudistamiseen.

Mahdolliset EU:n sisämarkkinasäännöksiin liittyvät muutokset arvioidaan ja tarvittaessa konsultoidaan Euroopan komissiota.

Euroopan komissio on ilmoittanut alustavasti, että pyroteknisten tuotteiden markkinoilla saattamista koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/29/EU toimivuutta koskeva selvitys olisi valmiina vuoden 2024 kolmannella neljänneksellä. Näin ollen selvityksessä ei

vielä pystytään arvioimaan mahdollisia EU-lainsäädännön kehityksen vaikutuksia. Selvityksessä EU-kannanmuodostusta vaativat ehdotukset informoidaan eduskunnalle E-kirjeellä.